

SOVJETRYSK LITTERATURPOLITIK EFTER STALIN

Av professor ANTON KARLGREN

VAD är det som i verkligheten hänt i Sovjetstatens litterära liv under de snart tre år, som förflutit efter Stalins död? Rapporterna om utvecklingen har varit i hög grad skiftande. Den första tiden lät de lovande: de ryska författarna hade rest sig med krav om litterär frihet, särskilt befrielse från den s. k. socialistiska realism, som länge klavbundit dem, och då detta inte kunnat ske utan de maktägandes bemyndigande och kanske rent av skett på deras initiativ kunde den ryska litteraturens frigörelse från diktaturen synas säkerställd. Efter ett års tid blev det klart att förhoppningarna varit bedrägliga: den liberala kursen hade övergivits och litteraturdiktaturen åter stramats åt. Den stora författarkongressen i slutet av fjolåret gav en något oklar bild av situationen; på många håll i västerlandet trodde man sig dock kunna konstatera att en slags kompromiss ingåtts mellan partiledningen och författarna, vilka visserligen inte uppnått den litterära frihet de önskat sig men dock fått en del lättnader i diktaturens tryck. Om vad som sedan hänt har man erfarit ytterst litet; den allmänna uppfattningen är väl att litteraturdiktaturen visserligen består men dock modererats.

Det kan då utan risk sägas att den bild man på detta sätt gjort sig om utvecklingen är i starkt behov både av komplettering och av korrigering. En samlad översikt över det litteraturpolitiska förloppet kan vara påkallad.

Till en början kan då slås fast att det nyss nämnda författarupproret efter Stalins död inte är något annat än en myt. Då diverse iakttagare av rysk utveckling glädde världen med nyheten om litterärt vindskifte, en av de goda nyheter som den i de dagarna villigt och godtroget lyssnade till, hade de i själva verket råkat ut för en fatal missuppfattning: vad de tagit som upprorssignaler var i själva verket bara ekot av en order, som Stalin givit författarna ett år före sin död. Hur det missförståndet kom till är en rätt kuriös historia.

Ordern, kring vilken det ryska litterära livet kom att röra sig ett par år framåt, utgick i april 1952; Stalin hade låtit Pravda framföra den i en ledare. Under bister kritik av litteraturens, särskilt dramatikens efterblivenhet ålade han författarna att rätta två svåra fel. De hade, hette det, lackerat sovjetlivet, skildrat det som idealiskt, utan brister och konflikter och utan dåliga människor, statt på ohämmad utveckling mot socialistisk fullkomning. Nu skulle de, påbjöd han, låta också dess tyvärr allttjämt talrika s. k. negativa sidor komma fram. Och de hade skildrat sovjetmänniskorna bara som deltagare i samhällsbygget utan andra intressen än de produktionstekniska, torrlagda bl. a. på en sådan sak som kärleken — nu skulle de belysa också deras individuella, särskilt deras inre liv. Någon jämkning i den socialistiska realismen var det därvid inte fråga om. Fortfarande skulle alltså författarna — det är den socialistiska realismens första bud — ge inte objektiv verklighetsskildring utan skildring av verkligheten i, som det heter, revolutionär utveckling, alltså i frammarsch på den av marxismen kartlagda vägen till det socialistiska samhället, en skildring, avsedd att visa hur utvecklingen oemotståndligt framskrider i dag och ägnad att häva varje tvivel om att målet kommer att nås i morgon. Författarna skulle nu, det var det nya, framställa frammarschen inte som ett triumftåg utan som en segerrik offensiv mot alla mötande hinder och samtidigt visa terrängvinsterna inte bara på femårsarbetets fält utan också i de mänskliga själarna. Och fortfarande skulle de — det är den socialistiska realismens bud nr två — påverka läsarna i socialistisk anda. De skulle nu bara göra det effektivare än förr: läsarna, som börjat vända ryggen åt de lögnaktiga skönmålningarna och de onjutbara produktionsskildringarna och alltså börjat undandra sig litteraturens påverkan, skulle nu få en litteratur, som kunde fångsla dem och ha en särskilt god effekt på dem: egga dem att delta i kampen mot de negativa fenomen, som fördröjde frammarschen mot det förbidade socialistiska lykosamhället, hjälpa till att bibringa dem god socialistisk livsföring och bidra till att sanera det ännu inte hundra procentigt socialistiska ryska själslivet.

När Stalin dog pågick allttjämt den stora, välvilligt tillåtna debatt, som hans s. k. geniala direktiv utlöste. I ett år hade litteraturens efterblivenhet pliktskyldigast erkänts, lackeringen av sovjetlivet hade utdömts och särskilt den en tid gängse teorin om dess konfliktlöshet nedsablats även av kritiker, som nyss hävdade att i sovjetstaten inga konflikter fanns annat än möjligen mellan det goda och

det bättre. Massor hade skrivits om nödvändigheten att djärvt — fast naturligtvis med skälig försiktighet — skildra sovjetlivets avigsidor och framställa medborgarna inte bara som samhällseliga produktionsmaskiner utan som privatmänniskor med rikt och märkligt, bl. a. också amoröst känsloliv. Stalins död ändrade inte nämnvärt debattens karaktär. Visserligen är det inget tvivel om att författarna nu liksom vid tidigare glädjetillfällen, senast vid krigsslutet, hängav sig åt en del förhoppningar om lättnad i litteratordiktaturen, men att ge dem utlopp aktade de sig för. På sin höjd gav de ett indirekt uttryck åt sin längtan efter friare villkor genom att lite kraftigare än hittills understryka de stalinska klagomålen över litteraturens efterblivenhet. Kanske var det också med lite ökad djärvhet som de nu animerade varandra att — vad de hittills inte vågat — begagna det ökade svängrum inom den socialistiska realismens ram, som Stalin givit dem. Men nu kom det: när en vacker dag västerländska iakttagare på spaning efter symtom på sovjetryskt kursskifte upptäckte att författardebatten anföll skönmålingen och produktionslitteraturen, fattade de det som stormlöpning mot centrala bastioner i den socialistiska realismen, om vars innebörd de tydligen var okunniga; appellerna att dra fram sovjetlivets skuggsidor och penetrera sovjetmänniskornas själsliv tog de som signaler att forcera av den socialistiska realismen taggtrådsspärrad terräng. Snart var myten färdig om sovjetförfattarnas med vederbörligt tillstånd företagna revolt mot den socialistiska realismen, om vars avskaffande i själva verket ingen författare ens vågat drömma.

Ett helt år hölls myten vid liv. När vid ett redaktörsskifte sommaren 1953 i författarföreningens tidning, *Literaturnaja Gazeta*, den nye redaktören debuterade med en ledare, där han uppkallade författarna att ge livets sanning, fattade man det som ett symtom på att nu var den socialistiska realismen likviderad; en ny epok hade, skrevs det bl. a. i svensk press, börjat i den ryska litteraturens historia. Man begrep inte att livets sanning betydde den socialistiskt realistiska sanningen om mänsklighetens oemotståndliga frammarsch mot socialismen sådan denna sanning skulle ges efter den anbefallda avskrapningen av lackeringen. Likvideringen dröjde, men som ett säkert tecken på att den var på väg togs den världsberömda artikel, som i oktober 1953 publicerades av Kremles inofficielle chefpropagandist Ilja Ehrenburg. Hans giftiga drift med skönmålingen, som ängsligt undvek alla livets skuggsidor och framställde allt i sovjetstaten, inklusive vädret, som idealiskt, hans kritik av

industriromanerna, som skildrade inte människor utan produktionsprocesser, och framför allt hans krav på röntgenbelysning av mänskligt känsloliv med vederbörlig hänsyn tagen bl. a. till textilarbeterskan, som i brist på sovjetryska kärleksskildringar fick sitta och gråta över Anna Karenina — allt detta och annat liknande, som bara var nöjsamma variationer av den mera tungfotade pravd-artikeln, togs rätt allmänt i Europa som dödsstötar åt den socialistiska realismen och han själv som bebådare av litterär frihet.

En sådan var Ehrenburg minst av allt. Vid tolkningen av hans artikel hade man tillåtit sig att helt enkelt hoppa över de centrala partier, där han energiskt inskräper författarnas plikt att hålla sig till den socialistiska realismen som obligatoriskt rättesnöre. Det var för att säga detta som han sänts fram. Några planer på att lossa på diktaturens band hade den nya regimen aldrig haft men hittills i sin strävan att få över sig ett sken av liberalism undvikit att deklarerat sin avsikt att upprätthålla systemet intakt. Nu hade emellertid de förhoppningar som författarna hyste och som de maktägande naturligtvis kände, även om de inte öppet uttalats, börjat verka oroande och en liten inofficiell varning till författarvärlden hade ansetts välbetänkt. Ehrenburg hade fått framföra den i en lätt och spirituellt form.

Så förflöt då — tvärt emot vad man trodde i västerlandet — året 1953 utan att i själva verket någonting nämnvärt störde det litterära lugnet. Författarna hängav sig åt en stillsam optimism, släppte småningom fram ett och annat med temaval från de nya områden, som Stalin hade öppnat för dem, och förde en välsinnad diskussion om hur de i fortsättningen bäst skulle tillämpa hans direktiv. Och de maktägande intog en passiv men vaksam hållning.

*

Med utgången av året inträdde en ny situation. Anledning gav en artikel, författad av en dittills föga känd kritiker, Pomerantsev, och publicerad i december 1953 i tidskriften *Novyj Mir*. Artikeln har varit omnämnd i västerländsk press utan att det dock riktigt kommit fram vare sig vad den gick ut på eller vilken roll den kom att spela.

»Om uppriktighet i litteraturen» heter artikeln: den behandlar den brist på uppriktighet, som enligt författaren karakteriserar sovjetlitteraturen, en brist, som, säger han, utgör det värsta av alla fel, ty graden av uppriktighet, så lyder hans tes, är det kriterium efter vilket litterära arbetens värden skall bedömas. Det är mot

uppriktigheten författarna syndar, då de ängsligt går förbi sovjetlivets avigsidor och lackerar livet, skildrar kolchozernas välstånd så att man får köttbullsdoft i näsan och presenterar sovjethjältar, som liknar änglar på påskbullar. Men framför allt: sovjetförfattarna saknar den uppriktighet, som utan att ta något utifrån skulle ge blott vad som kommer direkt och omedelbart från dem själva, deras egna tankar och känslor, den uppriktighet som skulle ge inte predikan av vad man vill ha förkunnat utan bikt. På pricken riktigt, med klara och korrekta formuleringar framlägger författarna vad Pomerantsev kallar den allmänna sanningen, de allmänna idéerna, dvs. den kommunistiska världsåskådningen, men allt har de bara annekterat, ingenting är deras eget, vunnet genom självständigt arbete och egna ansträngningar. Och vad de kommer med vid skildringen av sovjetlivet är efter schablon tillverkad standardvara: arbeten med evigt samma tematik, med hjältar som liknar varandra som stearinljus och som har samma stereotypa tidningstirader på läpparna, ingenting som inte de högsta auktoriteterna och kritiken sanktionerat — allt försyndelser mot uppriktigheten som kräver att de självständigt skall se sig om i livet, djärvt framlägga sin reaktion inför vad de sett och komma med egna bidrag till lösningen av de problem de möter, vara inte professionella barder utan nybyggare. Det är alltså en rätt djärv uppriktighet, som Pomerantsev kräver — men vissa inskränkningar i den gör han nu i alla fall. Författarna måste, understryker han, vid sitt självständiga arbete akta sig för att råka ut för oriktiga tankar och att stanna vid ögonblickets värderingar. Deras uppriktighet måste vara förknippad med förstånd och samvete, den sanning de framlägger måste vara fullgången. Och i så fall kommer den, det garanterar han, att sammansmälta med den kommunistiska. Det blir den kommunistiska världsåskådningen, som den uppriktige författaren når fram till, vilket han också måste göra: sovjetförfattarnas gemensamma kommunistiska världsåskådning är, säger Pomerantsev, en självklar sak. Och den uppfattning av livet och dess företeelser, som den uppriktige författaren vid sina självständiga studier av det får och framlägger kommer, det lovar han också, att sammanfalla med kommunismens och partiets. Vilket Pomerantsev finner vara alldeles i sin ordning: han betecknar det som en naturlig sak att litteraturen av partiet fått ett klart program för landets utveckling att hålla sig till och han understryker att böcker, som inte hjälper läsarna att förbättra sitt arbete för kommunismen, aldrig borde ha skrivits.

Rätt för författarna att tänka och iakttaga fritt och självständigt men med den självklara plikten att därvid komma fram till och framlägga det kommunistiskt rätta — det var alltså vad den djärvaste representanten för en förment upprorisk författarvärld vågade yrka på. Och dessa tämligen kuriösa och till synes inte allt för rabulistiska frihetspretentioner satte nu på en gång skräck i den regim, på vars sympati för litterär frihet världen trott. Till en början nöjde man sig med att sända fram ett par sekundära kritici för att i stillhet, t. o. m. med en viss överseende vänlighet avrätta den obskyre författaren. Men snart fann man att det inte räckte. Det visade sig att Pomerantsevs artikel väckte stark resonans inom den ryska intelligensen, särskilt intelligensungdomen: i hans lära att accepterandet av den kommunistiska sanningen inte skulle behöva kräva full avkoppling av egna själsförmögenheter fann den tydligen uttryck för sina egna stämningar gentemot de kommunistiska ortodoxikraven. En formlig opinionsstorm, som egendomligt nog på sin tid undgick västerlandets uppmärksamhet, blåste upp våren 1954. Sedan den ridits ut, gav officiella talare och skribenter klart besked om hur allvarlig den varit. Pomerantsev hade, meddelades det, lyckats förföra ideologiskt inte nog rustade kamrater, författare och andra, tidningarna hade fått motta rader av insändare, som försvarade honom, dock, tillades det, inga från arbetare och kolchozbönder; studenter i bl. a. Moskva och Kiev hade anordnat bullersamma demonstrationer för honom och därmed, hette det, visat bristen i sin ideologiska uppfostran, och en rad litterära koryféeer hade måst sändas ut för att tala ungdomen tillrätta. Kulmen i den sensationella affären nåddes tydligen då själva det officiella ungdomsorganet Komsomolskaja Pravda införde en insändare från några Moskvaakademiker, som tog Pomerantsevs parti. Nu var saken klar: Pomerantsev var en fara för den litterära säkerheten och måste krossas, den socialistiska realismen, denna den ryska litteraturens heliga grav, var i fara och åtgärder måste vidtas till dess försvar.

Så sattes då nu, i maj—juni 1954, ett fruktansvärt bombardemang i gång mot syndaren: en trumeld av artiklar av alla de främsta litteraturväktarna med Surkov, författarföreningens sekreterare och politruk i spetsen, samfällid skottlossning från olika författarsammanslutningar och en avslutande salva från den högofficiella Kommunist. Delvis var det inte bara Pomerantsev som man siktade på, det var hela den senare tidens litterära diskussion, som man ville träffa, det var dess angrepp på skönmålningarna och dess krav på framdragande av negativa samhällsfenomen som man nu ville

stoppa. Pomerantsevs hårda framfart mot senare tids sovjetlitteratur var, hette det, ett brottsligt förnekande av den socialistiskt realistiska litteraturens landvinningar, hans iver för att litteraturen inte skulle gå förbi några av sovjetlivets avigsidor var osund, ty litteraturens främsta uppgift var att skildra sovjetlivets positiva och progressiva drag. Men framför allt var det hans tes om uppriktigheten som litteraturens främsta goda och hans lära att författarna för att fylla uppriktighetens krav skulle ge blott vad som kom omedelbart från dem själva som man högg in på. Vad som ger litterära verk deras värde är, fastslog man, inte deras uppriktighet utan deras ideologiska kvalitet; för att ha något värde alls måste ett litterärt verk ge den oförfalskade kommunistiska sanningen. Författarnas plikt att ge denna sanning går Pomerantsev, hette det, inte bara förbi, han går direkt emot den. Han gör det, då han yrkar på att författaren skall ha rätt att såsom ett självständigt skapande subjekt, med hjälp av sådana subjektiva ting som klokhet och samvete få arbeta sig fram till sin världsåskådning. Det betyder att han bestrider den socialistiskt realistiske författarens plikt att utan vidare acceptera och förkunna den kommunistiska världsåskådningens sanning, den enda stora objektiva sanningen. Pomerantsevs försäkran att den med klokhet och samvete arbetande författarens sanning kommer att sammanfalla med den kommunistiska tror man — helt visst på goda grunder — inte på, den avvisas som camouflage. Och lika fördömlig är Pomerantsevs lära att författaren har rätt att fritt se sig om i livet och framlägga den sanning om dess fenomen, som han kommer till, visserligen med skyldighet att därvid nå fram till en syn på livet som stämmer med kommunismens och partiets. Författaren är skyldig att se livet från marxismens plattform och att lägga partisynpunkter på dess företeelser. Att en författare som bygger på subjektiva omdömen och intryck skulle kunna komma fram till och kunna ge livets sanning, den kommunistiska, förnekas; en sådan författare råkar ofelbart på villovägar. Han hamnar i naturalism, som bara konstaterar att så går det till här i livet, kommer till oriktiga värderingar av vad som ur kommunistisk synpunkt är gott och ont, ser bara enskilda fenomen och tillfälliga fakta men inte det stora sammanhanget, ser inte och kan inte visa hur allt som sker infogar sig i den socialistiska realismens bild av livets oemotståndliga frammarsch mot kommunismen. Allt som allt: Pomerantsevs artikel angrep den socialistiska realismens grundvalar, den var omarxistisk, skadlig och brottslig.

Samtidigt med att Pomerantsev så likviderades sattes säkerhets-

åtgärder in. Två stoppsignaler kom omedelbart. Inga fler antimarxistiska inlägg: diskussion måste, lät man Surkov dekretera, för att bli nyttig föras från den marxistiska ideologiens plattform. Och slut på nihilistiska anfall på senare tids litteratur; man måste, fastslog han, utgå från Zjdanovs karakteristik av sovjetlitteraturen som den progressivaste och idériaste i världen. För att ge eftertryck åt förbuden fick författarföreningens presidium arrangera stor skådeprocess efter bästa ritual mot tidskriften *Novyj Mir*, som publicerat Pomerantsevs artikel och som strax därpå låtit några andra kritiker anställa blodbad på en del välsinnad litteratur, bl. a. på en rad starkt lackerade kolchozromaner. Medlemmarna av tidskriftens redaktion fick avlägga ömklig syndabekännelse och redaktören avsattes.

Framför allt gällde det emellertid att neutralisera Pomerantsevs försök att förvillia författarnas begrepp om deras socialistiskt realistiska plikter. En väldig Pravdaartikel av Surkov »Under den socialistiska realismens banér», publicerad även i vasallstatspressen, var upptakten till en stor kampanj, där den ena litterära befallningsmannen efter den andra kommenderade noggrann marsch efter det litterära huvudbanéret. Socialistiskt realistisk marsch efter Zjdanovs exercisregemente, så lydde ordern: det var, fastslog Surkov, de stora historiska besluten från Zjdanovs tid, som visat vägen för den socialistiska realismens konst. Hänvisningen till den litteräre storinkvisitorn som den ryska litteraturens ledare blev nu ett stående inslag i kampanjen, bättre kunde man inte klargöra för författarna vad de hade att rätta sig efter. Och den av Zjdanov lancerade formel, vari han efter en gammal artikel av Lenin sammanfattade den socialistiske författarens skyldigheter, blev nu den ständigt upprepade lösen: författarna skulle äga *partijnost*, partisinne, vara skyldiga att strikt följa partilinjen eller att, som Surkov explicerade formeln, avpassa sin ställning i livet och litteraturen efter partiets. Ett litet smakfullt nummer infogades i programmet för denna Zjdanovs come back. Den av honom till tystnad dömde humoristen Zostjenko hade fått ett par småsaker publicerade; det gav ett författarmöte i Leningrad anledning att, vilket *Literaturnaja Gazeta* meddelade på sin första sida och *Kommunist* sedan applåderade, uttala sin indignation över att han inte dragit den rätta slutsatsen av partiets dom, alltså fortsatt att tiga. Lik från Zjdanovs stora litterära kamp fick inte titta.

Socialistiskt realistisk livning av författarna alltså, — till den hörde brännmärkning av lämpliga syndare. Två dagar efter Surkovs

standarresning kom i Pravda ett våldsamt angrepp på författarinnan Vera Panovas nyss utkomna roman Årstiderna. Det var en fängslande krönika i vilken författarinnan i åtlydnad för Stalins order om uppmärksamhet åt människornas individuella liv följt en rad ordinära medborgare genom ett års vardagsupplevelser; den hade mottagits med förtjusning inte bara av den på produktionslitteratur stoppmätta publiken utan också av kritiken, som berömt hennes skicklighet att fånga dagens sovjetryska verklighet. Nu utdömdes arbetet obarmhärtigt: i stället för att ge det typiska och väsentliga för det mot socialismen avancerande samhället och dess stora tid och skildra människor av den nya typen i deras segerrika kamp mot det utlevade och gamla hade hon tecknat grå vardagsmänniskor med deras futtiga småborgerliga glädjeämnen och sorger, saker och ting som förblir sig lika från epok till epok. Och dem hade hon skildrat objektivt, utan ideologisk värdesättning. Hon hade låtit personerna begå ur kommunistisk synpunkt felaktiga handlingar utan att fördöma dem och i stället försökt få läsarna att sätta sig in i deras läge och se milt på dem. Det hela var inte socialistisk realism utan borgerlig naturalism, den värsta av de litterära skaderiktningar, som Zjdanov bekämpat.

Ett par dar senare statuerades ett varnande exempel nummer två. Vid sidan av den borgerliga naturalismen, som inte ger den sanna verkligheten, hade i de zjdanovska partibesluten proklamerats krig emot den borgerliga dekadenta konst, som flyr undan den objektiva verkligheten och finner den enda verkligheten i diktarnas subjektiva värld. Också den skaderiktningen hade nu spökat och måste oskadliggöras. Den store ryske lyrikern Pasternak, som alltsedan Zjdanovs tid tigit i känsla av att hans subtila, för de flesta svårtillgängliga diktning föll utanför den socialistiska realismens ram, hade publicerat en liten dikteykel i tidskriften Znamja, vars redaktion väl trots att efter Stalins uppfordran till uppmärksammande av människornas inre liv en inblick i en diktarsjäl skulle vara försvarlig. Nu fick också han sin dom. Livet är blott ett ögonblick, en dröm, hette det i en av dikterna. Detta var alltså, skrev kritikern Jermilov, ett av Zjdanovs främsta språkrör, som nu åter satts i funktion, vad skalden vill lära den sovjetryska ungdomen, som skall uppfostras till modig, optimistisk inställning till livet. Detta att livet bara är en flyktig, ogripbar dröm kan endast uppfordra till att ta det lättsinnigt eller att se på det med pessimism, det är att säga ungdomen att det inte tjänar något till att försöka förbättra det, att kämpa för en bättre framtid för foster-

landet och mänskligheten. För dylika dekadenta presenter kunde man inte vara skalden tacksam — med andra ord han borde liksom Zostjenko återvända till tystnad.

*

Sedan den stora razzian så inlets och medan den fullföljdes genom avrättning av mindre betydande syndare gick man snart ett steg vidare: själve Stalin måste revideras. Både i Vera Panovas och Pasternaks fall hade det varit Stalins order som möjliggjort de skadliga arbetenas publicering; också Pomerantsev hade i sin kritik av lackeringen egentligen endast följt Stalin. Hans order hade alltså visat sig mindre välbetäckt och måste därför åtminstone delvis återkallas. Det var också vad som nu skedde. Ordern att människorna skulle skildras inte bara i deras deltagande i samhällsarbetet utan också i deras individuella liv hade lett till att industri- och kolchozskildringarna börjat sina och att teaterledningarna begärde dramer om vad som helst, bara inte kolchozdramer. Det var, konstaterade kulturministeriets organ, Sovjetskaja Kultura, en farlig tendens, en eftergift för småborgerlig smak. Arbetets tema måste, hette det, vara sovjetlitteraturens centrala; vad som nu framförallt behövdes var skildringar av det entusiastiska arbetet, särskilt jordbruksarbetet — det var alltså den nya agrarpolitiken, som skulle konstnärligt behandlas. Medborgarnas privata liv var ett sekundärt tema; skulle det behandlas, fick det inte skiljas från deras samhälleliga produktionsarbete. Det är, skrev det nämnda kulturorganet, ett misstag att tro att man bara behöver låta en hjälte lämna sin arbetsplats för att han skall framstå för sin hustru, svärmor, älskarinna, grannar och grannhustrur i sin ursprungliga primitiva nakenhet. Författaren måste komma ihåg att alla en hjältes handlingar på alla områden, även de djupast intima, är oupplösligt förenade med hans förhållande till det samhälleligt nyttiga arbetet. Också den av Stalin beordrade skildringen av människornas inre liv måste modereras: inte för mycket rotande i mänsklig psykologi. Vad särskilt poesiens behandling av det mänskliga känslolivet beträffar måste det iaktas att den lyriske diktaren inte har rätt att ge uttryck åt sitt eget jag annat än om han därmed ger uttryck åt miljonernas känslor och stämningar. Det var alltså ett svårt fel då diktarinnan Olga Bergholtz givit luft åt vemod, melankoli och andra sådana ting, som är de livsbejakande ryska människorna främmande. Huruvida lyrikern nu i alla fall skall tillåtas att sätta sin egen personliga prägel på sin diktning eller uteslutande skall vara ett eko

av vad som rör sig i massornas stora jag var en något tvistig fråga, som frigavs till diskussion.

Framför allt var det det stalinska påbudet om plats i litteraturen för sovjetlivets negativa sidor, som måste tas upp till revision. Helt avlysa samhällskritik kunde man inte, den behövdes för kampen mot samhällsskavankerna. Men den måste bedrivas på det rätta sättet. Grova felsteg hade, befanns det, begåtts av en rad författare, som nu sent omsider följt Stalins order och beträtt det delikata gebitet och som nu publicerat en rad av vad Surkov kallade brottsliga alster, i vilka de bl. a. gått hårt fram mot den hårdkokta nya sovjetöverklassen. Den värste var författaren Zorin, som i ett drama, »Gäster», presenterat en hög sovjetämbetsman som fräck, av makten förgiftad streber, mot vars despotutsvävningar medborgarna stod maktlösa. Här ingrep nu själva kulturministeriet. Sådana typer fanns, det medgavs, och de fick demonstreras. Men Zorin hade begått brottet att i stället för att avslöja hjälten som en relik från det kapitalistiska förflutna göra honom till en organisk produkt av sovjetmiljön; han hade framställt honom som typisk för statsapparaten, där i verkligheten sådana element skoningslöst utrensas, han hade låtit medborgarna stå paralyserade inför honom i stället för att låta dem utan vidare likvidera honom. Dramat var alltså, lydde domen, ett konstnärligt och ideologiskt fiasko; författaren själv, teatern som spelat dramat och alla som haft med det att göra under dess väg till tryckpressen fördömdes i en ljungande kommuniké. En svårare kasus var Ehrenburgs roman *Tö*, detta skrämmande tvärsnitt av dagens ryska liv, vars massor av missförhållanden visserligen en vårstädning i romanens slut får sanera. Verket måste tydligen slås ner men författaren skonas, en så värdefull kultur- och fredsduva fick inte på allvar vingklippas. Proceduren blev kuriös. Nu teg kulturministeriet och en betydligt lägre instans, Komsomolskaja Pravda, fick avkunna en fruktansvärd dom över romanen — det var alltså den i fallet Pomerantsev vilseförda ungdomen som släpptes lös för att ge sin sunda, spontana reaktion mot svartmålningen av ryskt liv. Sedan så skett lät man Surkov stryka över och halvt be Ehrenburg om ursäkt för ungdomens respektlösa framfart. Därefter lät man Simonov, denna litterära väderflöjel, som på senare tid ställt in sig som en av Kremls främsta litterära riktvisare men som råkat i olycka genom att på ett tidigt stadium berömma Zorins pjäs, avlossa en väldig bredd mot romanen — varpå man gav Ehrenburg den för angripna författare okända favören att få gå till

dräpande motattack. Saken avslutades med att Literaturnaja Gazeta publicerade en lång rad insändare med blandat beröm och respektfull kritik, vartill tidningen själv fogade en salomonisk efterskrift: Ehrenburg hade varit i sin goda rätt, då han dragit fram missförhållanden, men felat genom att inte låta bokens positiva personer reagera tillbörligt mot de negativa och själv inte göra det.

Närmare regler för hur samhällskritik rätteligen skall bedrivas följde; också meniga författare tilläts att i diskussionsinlägg försiktigt känna sig för om receptet på den tillåtna sovjetblandningen av positivt och negativt. Samhällsskavanker skulle framställas som isolerade, för sovjetlivets väsen främmande fenomen, ännu inte läkta sår från det kapitalistiska förflutna. Det onda och dess representanter skulle dras fram inte för att objektivt, naturalistiskt demonstreras utan för att förintas. Författarna skulle, hette det, darra av hat mot de människoliknande varelser som smutsade ned det ryska livet och låta dessa varelsers omgivning göra det samma. Och det måste visas hur det onda är maktlöst och snabbt slås ned och det goda triumferar — ty så går det ju till i sovjet-samhället. Vissa områden fridlystes. Dagliglivets ofullkomligheter skulle förbigås, framställning av sovjetämbetsmän som negativa figurer var, påpekade Surkov, stötande. Samtidigt underströks att samhällskritik var ett sekundärt tema. Partiet har, skrev Kommunist, åter och åter pekat på att sovjetlitteraturens främsta uppgift är att till medborgarnas efterföljd framställa den positiva hjälten med sovjetmänniskornas typiska drag koncentrerade och skärpta. Om denne hjälte skulle vara kemiskt ren från allt negativt och alltså vara vad Pomerantsev kallat en påskkakeängel eller om lite jordiskt stoft skulle få besudla änglavingarna tilläts det diskussion om. Mest ansågs att man bäst tillgodosåg de s. k. ideologiskt konstnärliga kraven genom att till en början bekäja honom med lite mänsklig skröplighet och sedan låta honom skaka den av sig. Kommunist protesterade: åsikten att den positive hjälten borde försees med åtminstone någon mörk fläck var djupt oriktig.

*

När den stora författarkongressen efter åtskilliga uppskov sammanträdde i december 1954, kunde dess uppgift synas klar: det gällde att slå fast den litterära generallinje, som under årets lopp dragits upp på tvärs av författarnas förhoppningar och att visa hur de nu gjort rättning efter den. Uppgiften löstes också. I den

hälsning från partiet, vars uppläsning inledde förhandlingarna, fastslogs klart och kategoriskt litteraturdiktaturens alla principer. Inga avvikelser från den socialistiska realismen fick förekomma, något som författarföreningen hade att övervaka; när det samtidigt betonades att författarna var skyldiga att förstå de utvecklingsprocesser som pågick i landet och som partiet ledde och att författarföreningen måste resolut bekämpa alla försök att föra bort författarna från partiets och landets politik, betydde det att det var den av Zjdanov renodlade typen av socialistisk realism som skulle tillämpas. Vikten av litteraturens ideologiska renhet betonades skarpt; sovjetlitteraturens ideologiska inriktning och författarnas ideologiska uppfostran uppfördes främst bland de huvuduppgifter som ålåg författarföreningen. Varningar utfärdades mot skadliga tendenser, som under årets lopp slagits ned: här fördömdes de litterära fuskverk, i vilka en del författare baktalat sovjetlivet, och här betonades nödvändigheten av att vid skildringen av medborgarnas individuella liv akta sig för att skilja det från deras samhällsliga. Som svar på dessa partiets krav avgav under kongressens lopp talare efter talare oreserverad bekännelse till den socialistiska realismen, som gav, hette det, fullaste frihet åt deras skapande individualitet, betygade sin *partijnost* och deklarerade sin avsky för alla ideologiska förvillelser. Varpå det hela avslöts med att kongressen antog en svarshälsning till partiet, vari man i devota vändningar försäkrade det om författarvärldens lojala uppslutning. Så långt var det hela en efter de gångna månadernas exercis avhållen vällyckad parad, där kommandomyndigheten kunde mönstra en väl-disciplinerad trupp och få sin dagorder mottagen med samma villiga *rad staratsa*, »glad att få anstränga mig», varmed i gamla dagar den ryske soldaten hade att kvittera given befallning.

Emellertid ingick det i det stora skådespelet en del moment, som kunde synas förbryllande. Det var påfallande i hur stor utsträckning man vid sidan av kommandoordet givakt också genom kommandot lediga gav de paraderande möjlighet att röra litet på lemmarna. Och det var också överraskande att den strama kommandotonen i utsträckt grad fick vika för koncilianta och välvilliga tonfall. Kongressen hade, det framgick ganska klart, vid sidan av sin uppgift att fastslå litteraturdiktaturens orubblighet också uppgiften att ge intryck av att denna diktatur i själva verket var ett moderat och humant regemente.

Uppgifterna kunde tyckas svårförenliga men löstes med en viss framgång. Här demonstrerades nu att man alls inte ville lägga

munkorg på författarna: om deras tal i fråga om de stora principerna måste vara ett glatt accepterande ja, ja och allt däröver var av ondo, fick detta tal i övrigt flöda fritt: i dagar diskuterade man de stående litterära problemen sådana som frågan om den rätta procenten av positivt och negativt vid skildringen av sovjetlivet i allmänhet och den positive hjälten i synnerhet eller frågan om hur pass stor rätt den lyriske skalden kan ha att låta sitt eget jag komma fram i sin diktning. Obunden, tydligen uppmuntrad och delvis uppenbarligen inscenerad bedrevs kritik visserligen inte av litteraturdiktaturen men av diverse förhållanden i det litterära livet, som utan fara kunde utlämnas till kritik. Här angreps principerna för utdelning av Stalinprisen, som efter diktorns död visserligen inte förlorat sin ekonomiska lockelse men däremot sin litterära kredit, här angreps författarföreningens styrelse, med vars uppsikt över litteraturen både parti och författare, ehuru av direkt motsatta anledningar, var missbelåtna. Och alldeles särskilt kritiserade författarna varandra och gjorde fullständigt fritt upp personliga räkningar. Här lät man nu också författarna förstå att intolerans inte alls ingick i systemet. Visserligen skulle, understök den främste officielle talaren, Surkov, striden mot ideologiska förvillelser föras skoningslöst, men möjligheten att det skulle ske med zjdanovska medel var, det framgick av hans tal, utesluten. Det var kritiken, som skulle bekämpa förvillelserna, och den skulle göra det i humana former, den skulle, hette det, ändra ton och stil, bekämpa felstegen men skona författarna, övertyga dem om felgreppen så att de sedan efter att ha bättrat sig kunde bli till gagn för den ryska litteraturen. Amnesti till missdådare ställdes alltså i utsikt, varför då också en del författare vågade göra framställningar i den riktningen och t. o. m. tillät sig att fälla goda ord för några av den föregående razzians offer. Också en del äldre syndare bragtes i vänlig åtanke, främst Bunin, som, hette det, trots allt var en rysk klassiker och vars arbeten borde utges i Ryssland. Alldeles särskilt uppseendeväckande var det att samtidigt som kosmopolitiska tendenser bannlystes *Literaturnaja Gazetas* huvudredaktör Rurikov, tydligen på officiellt uppdrag, förklarade att man alls inte ville avspärra den ryska litteraturen från världslitteraturen, som hade många goda namn att uppvisa, inte ens den borgerliga amerikanska litteraturen var genomgående dekadent. Men inte nog med allt detta. För att inte effekten av all den moderation och tolerans som man på detta sätt demonstrerade skulle gå till spillo, nödgades man ge ännu ett bevis på liberalism, som säkert alls inte

ingick i regiprogrammet. Några av de paraderande bröt sig direkt ut ur leden: av de 60—70 talarna var det 6—7 stycken, som verkligen talade fritt och gav öppna uttryck åt sina bekymmer för litteraturens betryckta läge. Den främsta av dem var Sjolochoy, vars tal blev kongressens sensation. Skarpt gick han tillrätta med vad han kallade den osunda ro, varmed författarna funnit sig i att vid kongressen se alla de frågor, som intresserade dem, redan avgjorda; visserligen under förklaring att hans hjärta tillhörde partiet, lättade han detta hjärta med en fruktansvärd urladdning av kritik mot stort och smått i det partileda litterära livet och rasande anfall på partiets litteraturkorporaler. Disciplinbrotten var eklanta men i stället för att låta stoppa talarna och sedan göra upp räkningen med dem, tog man det hela stoiskt och lät därmed världen få ett extra bevis på litteraturdiktaturens moderation och frisinne. Inte bara Sjolochoy, vars position gjorde angrepp mot honom omöjligt, utan också de andra upprorsmännen avfärdades med rätt milda reprimander. Och för att riktigt markera skillnaden mellan litteraturdiktaturen förr och nu lät man litteraturkoryféen Fadejev, på sin tid den zjdanovska litteraturinkquisitionens främsta hantlangare, ta syndarna under behandling, vid vilken han visserligen under vädjande till deras bättre känslor förebrådde dem deras överord men samtidigt tackade dem för deras kritik och gav dem betydget att de var goda sovjetförfattare.

Hur då förklara den bild, som kongressen uppvisade? På sina håll i västerlandet, där man ännu inte släppt övertygelsen att nya vindar höll på att arbeta sig fram i den ryska litteraturpolitiken, gjorde skådespelet avsedd verkan. Man talade om att en vändning inträtt i denna politik, varvid författarna visserligen inte fått sina frihetskav uppfyllda men dock fått sin socialistiskt realistiska tvångströja gjord rymligare och komfortablare. Att man därvid tog fatalt fel borde man ha förstått. Allt för kategoriskt hade kongressen fått fastslå litteraturdiktaturens principer för att man skulle kunna tillåta sig tro att bolsjevismen var på glid bort ifrån dem; allt för genomskinlig var den mask av liberalism, som denna litteraturdiktatur försatts med, för att inte dess rätta fysiologi skulle skina igenom. Men varför hade en sådan maskering nu plötsligt ansetts nödvändig — den frågan kunde den gången inte besvaras.

Det kan i själva verket numera inte råda något tvivel om svaret: vad man hade att göra med var upptakten till den politik, som den blivande chrustjovska regimen skulle överraska världen med. Det är ganska tydligt — undertecknad behandlar på annat håll saken

utförligare — att den maktkamp, som i februari 1955 slutade med Malenkovs fall och Chrustjevs seger, redan i december avancerat så långt att det var Chrustjev, som fått ledningen av kongressen i sin hand och dirigerade den så som det passade hans politiska program. Någon jämkning i litteraturdiktaturen ingick inte i det programmet och kongressen fick därför fastslå dess orubblighet. Men försök att övertyga världen om att den ryska politiken definitivt uppgivit den stalinska oersonligheten och intransigensen och inte envist fasthöll en gång intagna ståndpunkter, att bolsjevismen i grund och botten var ett rätt sympatiskt system, som höll på att göra sig av med sina för västerlandet mest stötande drag och som lagt sig till med en vänlig inställning till detta västerland — alla dessa taktiska grepp, som sedan i så hög grad skulle komma till bruk i Chrustjevs politik hade han helt visst redan då uppfört på sitt program. Och vad man fick bevittna på kongressen var en första demonstration av den bolsjevikiska metamorfos, som han ville få världen att tro på — kongressevenemanget, som denna värld följde med spänd uppmärksamhet lämpade sig i allra högsta grad för ändamålet. Det var ingen dålig inledning till vad som sedan skulle följa när han här sökte skapa intryck av att bolsjevismen på ett så centralt politiskt område som det litteraturpolitiska där den hittills gått fram med hård oförsonlighet och på ett sätt, som varit västerlandet speciellt motbjudande nu slagit om till en tilltalande mildhet och koncilians. Och någon bättre ingress till hans blivande charmoffensiv mot västern kan man inte tänka sig än då han nu med en artig gest slog upp dörrarna för den västerländska litteraturen, som Zjdanov bommat igen.

*

Frågan blir då: hur har den så startade litteraturpolitiken fullföljts? I vilken mån har man lyckats förena oförändrat upprätthållande av hårt litteraturregemente och den nya apparansen?

Det kan då konstateras att åtskilligt gjorts för att stärka det goda intryck kongressen gjorde på en del folk. Sjolochovs 50-årsdag har firats med enastående officiella hedersbetygelser: här har man alltså visat världen, på vilken hans tal på kongressen gjorde kraftigare intryck än något annat, att man inte har något emot kritik. Ehrenburgs Tö har, det har man i samma syfte låtit världen se, inte på minsta vis rubbat hans position. Världspressen har delgivits meddelande om att en av Chrustjevs första ämbetsåtgärder var att infinna sig till Moskvapremiären på den ukrainske förfat-

taren Kornejtjuks drama »Vingarna» och demonstrativt applådera poänger med skarp samhällskritik — att vad han applåderade var kritik av Berias polismetoder och av honom själv bekämpade missförhållanden i kolchozsystemet ansågs överflödigt meddela. Bunins noveller har börjat dyka upp i bolsjevikiska tidskrifter och han själv fått en hedersam plats i den stora officiella ryska litteraturhistorien. Man har fått veta att stora föranstaltningar gjorts för att på 50-årsdagen av Dostojevskijs död i februari i år fira och åtminstone delvis rehabilitera »Onda andar's» författare. En redan på kongressen utlovad ny tidskrift, Utländsk litteratur, har kommit ut med flera nummer — detta vittnesbörd om bolsjevismens förändrade förhållande till världslitteraturen förlorar visserligen något av sitt värde genom att det visat sig att det huvudsakligen är världslitteraturens s. k. blomma, den hel- eller halv kommunistiska litteraturen, som tidskriften ägnat sin uppmärksamhet. Nästan varje vecka meddelar Pravda hur någon författare ordendekorerats, den i fjol så skarpt nedsablade Vera Panova har hugnats med Röda Fanans orden. Och ideligen försäkrar man och låter författarna försäkra att den ryska litteraturen åtnjuter en frihet, som intet annat land har make till, begränsad bara av den plikt författarna själva lägger på sig, plikten att tjäna folket.

Samtidigt framträder i alla fall, dylikt camouflage till trots, litteraturdiktaturens verkliga karaktär allt mer obeslöjad. Systemet har inte bara bevarats intakt utan ytterligare skärpts: aldrig har författarna hållits i stramare tyglar och aldrig har man kraftigare satt sporrarna i dem — endast den skillnaden råder mellan förr och nu att författarna nu motståndslöst tycks finna sig i dressyren.

Först och främst predikar man med en aldrig tröttnande energi litteraturdiktaturens principer, varvid man framför allt ger dem i den formel som sammanfattar alla den socialistiska realismens bud, den formel som kräver författarnas partisinne, deras plikt att acceptera partiets ideologi och tjäna dess politik. Den uppbäres, denna formel, såsom redan visats, av upphovsmannens, Zjdanovs, auktoritet, som aldrig varit starkare än nu. Men den har nu fått ännu en och en ännu större auktoritet bakom sig. Med många och långa artiklar har i höst firats 50-årsdagen av den artikel av Lenin, från vilken Zjdanov hämtade uppslaget till *partijnost* principen, en artikel som, så framställer man nu saken, redan tre decennier innan den socialistiska realismen var påtänkt, formulerade den grundprincip, på vilken den bygger — att Lenin i denna artikel understryker att

litteraturen är ett område där mindre än på något annat det kan bli tal om likriktning, majoritetens makt över minoriteten, och där det i särskild grad måste finnas utrymme för personligt initiativ och individuella böjelser, bekräftar endast, säger man, att han var den socialistiska realismens fader, ty det är just precis vad den socialistiska realismen hävdar. Samtidigt har vakthållningen omkring principernas helgd skärpts till det yttersta. Tydligt fruktar man att författarna från kongressen hemfört en del föreställningar om att de nu fått ökad rörelsefrihet och den missuppfattningen måste man slå ned. Inga avvikelser från partiets ideologi! Titt och tätt kommer varningar, då man trott sig spåra tendenser i den riktningen. Här slår *Literaturnaja Gazeta* alarm inför den ideologiska vacklan, som den trott sig kunna konstatera hos en del författare, som inte är helt fasta i teorin: tidningen varnar Leningradförfattarna för den tendens de visat till en generellt överseende hållning i ideologiska frågor, och en del Moskva-författare för att de låtit skymta fram tvivel på nyttan av kamp mot kosmopolitism. Fortsatt ideologisk vaksamhet är, fastslår tidningen, nödvändig, oförsonlighet mot alla ideologiska misstag måste utmärka varje sovjetförfattare. Inga politiska snedsprång! Bl. a. ingen politiskt skadlig samhällskritik — vi har inte, skriver Simonov, fört kampen mot lackeringen för att ge fria händer åt dem, som bara strävar efter att dra fram så mycket sopor som möjligt från livets bakgårdar. Klart låter man också författarna förstå att de inte skall räkna med den tolerans mot ideologiska och politiska försyndelser som utlovades på kongressen. Livstidsdomen över Zostjenko står fast och *Literaturnaja Gazeta* fördömer den tendens som yppat sig bland Leningradförfattarna, som framfört tanken på att amnestera hans som det heter ruttna skrивerier. Och samma dom vilar tydligt över både Pomerantsev och Zorin; gång på gång upprepade sparkar mot dem ger författarna varning att hålla sig på mattan.

Det är emellertid inte nog att författarna aktar sig för vad som är ideologiskt felaktigt och politiskt skadligt, de har inte rätt att komma med något som är ideologiskt färglöst och politiskt indifferent. »Det är», skriver *Literaturnaja Gazeta*, »nödvändigt att alla de mångskiftande medel, som konsten förfogar över, tjänar ett enda mål, befästade av den socialistiska ideologin och det socialistiska samhället». »Sovjetförfattarnas arbete har någon mening blott då de stora allmänmänskliga idéerna lyser fram ur det», skriver Fadejev, som alltsedan kongressen åter framträtt som litterär läromästare. Detta har, säger han, många författare glömt; många röster

upprepar det klagomålet. Det finns, heter det, författare som glömt att sovjetlitteraturen är de stora tankarnas och känslornas, de ädla strävandenas litteratur och skildrar sovjetlivet utan att man ser dess frammarsch mot stora, upphöjda mål, arbeten, som inte är genomträngda av kommunistiskt patos och där man inte möter kommunister, som omdanar världen och hjältar, som utför bedrifter i kommunismens namn. Visserligen skall, fastslår man, litteraturen ge en allsidig bild av livet, men någon allätare i ämnesval får den inte vara. »Det är oriktigt att tro», säger Literaturnaja Gazeta, »att litteraturens mångsidighet skulle förutsätta att det vid sidan av kampbetonad litteratur, buren av höga ideal, skulle få existera ett slags andra rangens litteratur, som ställer sig vid sidan om tidens idéstrider och tillfredsställer småborgerlig efterfrågan.»

Under sådana förhållanden fortsätter man den av Malenkovregimen påbörjade revisionen av Stalins order till litteraturen att inte bara teckna medborgarna som samhällsarbetare utan också ge deras individuella, särskilt deras inre liv. Det är inte, fastslår Fadejev, litteraturens sak att dröja vid människornas personliga besvärligheter i deras vardagsliv och familjeliv; hånfullt talar han om arbeten, som bara skildrar hur människornas liv förflyter med blandad glädje och sorg, hur de älskar, finner varandra, skiljs och återvänder till varandra — läsaren frågar sig: vad vill författaren säga med allt detta? Människornas privatliv och själsliv får inte tecknas lösgjort från deras samhälleliga, från det arbete som, säger Simonov, för sovjetmedborgarna inte är arbete utan kamp för förverkligande av stora idéer. Böcker där detta sker är asociala och för dem finns det, säger Simonov, ingen amnesti.

Alldeles särskilt är det en sida av människornas intima liv, som man ser misstänksamt på: kärleken. På en del håll i västerlandet, där man fortfarande med ljus och lykta söker symtom på att den ryska litteraturen börjar få friare villkor, har man konstaterat att på sista tiden utkommit en del kärleksromaner och att: den ryska litteraturen alltså tillåtits återupptäcka »sex». I själva verket var, såsom förut visats, upptäckaren gamle Stalin; det har också nämnts hur Ehrenburg i sin parafras över hans order animerade sina kolleger till produktion i genren; själv lade han, för att ge sina läsarinnor deras quantum satis, in inte mindre än tre älskande par i sin roman Tö. Någon landvinning, som sovjetförfattarna tillkämpat sig är det alltså inte när de nu i visshet om publiksuccès tagit sig för att odla kärleksgenren, det är på stalinskt fribrev, som den släppts fram. Och vad som på senare tid skett är

att det i detta fribrev håller på att införas inskränkande klausuler. Alla de kärleksromaner som kommit ut har klubbats ner: de ger inte den rätta sovjetkärleken, en kärlek genomsyrad, heter det, av vår samhällsordnings atmosfär. Det duger inte att såsom nu sker göra kärleksromanerna till laggtårtor, låta hjältarna älska på vissa sidor i romanerna och idka samhällsnyttigt arbete på andra; de två sakerna måste ingå organisk syntes. Och innan man ännu kommit fram till det rätta receptet på denna specifika sovjetryska ars amandi — hittills har det inte skett — för kärleken en rätt prekär existens i den sovjetryska litteraturen.

Inga förvillelser i vad man kallar idélöshetens och spetsborgerlighetens träsk! — fast mark skall författarna ha under fötterna, och var de skall finna den upplyser man dem rakt på sak om. Det är dagens aktuella politiska problem som de skall behandla och därvid skall de, såsom Simonov utan omsvep uttrycker det, inte bara illustrera utan driva propaganda för partipolitiken. »Närmare till livet» ljuder lösen, och eftersom det nutida ryska livet framför allt rör sig om de ekonomiska problemen, industrins, särskilt den tunga industrins, uppsving och jordbrukskrisen, så är det på dessa områden författarna skall sätta in. Det är den av Stalin stoppade strömmen av industri- och kolchozromaner, som nu med all makt skall sättas i gång, och för var dag som går får författarna allt strängare order att på allvar släppa den lös. »Redan har», skrev Izvestija i november, »tillräcklig tid förflutit efter kongressen, men vi har ännu inte fått betydande alster som på ett värdigt sätt avspeglar sovjetfolkets märkliga handlingar i dag, det heroiska arbete som utföres av dem som bygger de grandiosa hydroelektriska stationerna och betvingar jungfrulig jord, böcker i vilka man möter det patos, varmed arbetarna driver upp den tunga industrin och bönderna kämpar för höjande av jordbruk och boskapsskötsel». Alldeles särskilt är det författarnas ökade insats i vad man kallar kampen för brödet, alltså en kraftigare och snabbare leverans av kolchozlitteratur, som man efterlyser. Partiets beslut i agrarfrågan, dessa beslut av vilka vart och ett brukar fylla ett par sidor i Pravda, avsåg, understryker man, inte bara att sätta fart på sovjetfolkets initiativ utan också att ge uppsving åt litteraturen, ge, som man säger, litteraturen vingar. Men uppsvinget dröjer. Olika åtgärder vidtas för att få det i gång. I höstas anordnades stort möte, till vilket 300 agrariskt inriktade författare trummats samman för att av sakkunniga instanser, jordbruksspecialister av skilda slag och kolchozledare, få inspiration till tillverkning av kolchozlitteratur.

Och ideligen söker man liva författarna att hugga i. Bl. a. ligger man över de litterära förgrundsfigurerna som inte får undandra sig sin plikt. Att dessa äldre herrar i författarreservatet utanför Moskva ursäktar sig med att de inte känner till livet på landet hjälper inte. I en tid, då folk av de mest skilda slag ilar till byarna för att hjälpa till att lösa jordbrukskrisen borde inte, säger man, litteraturens mästare sitta lugnt och njuta sin hederssemester, nöjande sig med dimmiga löften. Allra främst är det författarnas dröjsmål att ge teatern goda skådespel om kolchozlivet som man är upprörd över. Det är, heter det, otillåtligt att teatrarna, även de i huvudstäderna, inte ger pjäser som illustrerar böndernas liv, författarna känner inte sitt ansvar — *Literaturnaja Gazeta* uppmanar kulturministeriet att ta sig an varje författare individuellt.

Sådan är den ryska litteraturens ställning för ögonblicket. Aldrig har dess uppgift att utan eskapader åt andra håll stödja partiets politik för dagen med renodlad propaganda proklamerats så krasst och hävdats så obevekligt som nu. Det är vad det blivit av den ryska litterära frihet, som världen ett slag trodde vara praktiskt taget realiserad. Det var dåraktigt då man trodde det och det är dåraktigt att tro att någon ändring skulle kunna äga rum. Ett oinskränkt bruk av litteraturen som propagandamedel utgör en allt för integrerande del av bolsjeviksystemet för att någon regim skulle kunna släppa det, särskilt sedan den stigande folkbildningen givit detta propagandamedel allt större värde. Regimer med olika åsikter om mångt och mycket kan komma att avlösa varandra i Kreml, men på en punkt kommer aldrig någon oenighet att råda så länge bolsjevismen är bolsjevism: man vet att liksom jorden enligt rysk folktro skulle sjunka i havet om inte tre valfiskar höll den uppe, så skulle bolsjevismen löpa fara att kapsejsa om den inte kunde stödja sig på den väldresserade valfisk som en regelrätt socialistiskt realistisk propagandalitteratur utgör.